

Rūta Grumadaitė-Pabarčienė

LCC tarptautinis universitetas, Klaipėda

IŠ NESENKANČIŲ „VORUSNĖS“ VERSMIŲ ISTORIJS

„Folklorinių ansamblių kūrimasis, veikla ir mažlietuviškos tapatybės gaivinimas Klaipėdoje labai glaudžiai susijęs su 1971 m. Šiaulių pedagoginio instituto Muzikos fakulteto, kuris 1975 m. tapo Valstybinės konservatorijos Klaipėdos fakultetais, įsteigimu. Klaipėdos fakultetuose folkloro pirmėivė, mokiusi lietuvių filologijos ir muzikos, vėliau lietuvių filologijos ir režisūros studentus, buvo kalbininkė Audronė Jakulienė-Kaukienė“ (L. Petrošienė. Lietuvininkų dainavimo tradicija XX a. antrojoje pusėje – XXI a. pradžioje. *Tautosakos darbai*, 61, 105).

Ne veltui savo mylimoj dainoj profesorė Audronė dainuoja: „Toli, taip toli mane jauną nuleido...“ Nuo Vilniaus per Kupiškį vėl į Vilnių, Dubingius, Šiaulius į Klaipėdą, mylimą ir ypatingą jos širdžiai kraštą, kuriam paskyrė didžiąją savo profesinio, kultūrinio ir šeiminio gyvenimo dalį.

Iki šiol profesorę pažinojusiųjų aplinkoje sklendo anekdotu tapusi istorija, kai dabartinės Muzikos ir teatro akademijos, o tada Vilniaus valstybinės konservatorijos Klaipėdos fakultetų budėtoja vienam iš dėstytojų muzikantų pranešė „paslaptį“: „Jūs turbūt nežinojot, kad Jakulienė turi ne tris, o keturis vaikus. O aš žinau. Ji dar turi dukrelę ir jos vardas Vorusnė.“ Ir kas po to išdrįstų teigti, jog tautosaka miršta? Tai iš tikrųjų buvo tiesa. „Vorusnė“ buvo lauktas, mylimas ir itin puoselėjamas prof. Audronės vaikas. Mes buvom jos vaikai. Ji mus mokė,

Kolektyvo nuotrauka

Profesorės portretas

formavo vertybes, įsileido į šeimos namus ir į širdį. Kolektyvo vardo istorija buvo tokia. Pasak vorusnietės prof. Dalios Kiseliūnaitės, pagal tuo metu galiojusią tvarką, vardas kolektyvui buvo suteikiamas tik pripažinus jo nuopelnus. Po dešimties darbo metų, apie 1981–1982 m., tuometis fakultetų vadovas prof. Vytautas Jakelaitis paragino tokį vardą išsirinkti, ir jis buvo oficialiai suteiktas. D. Kiseliūnaitei buvo patikėta pavadinimo atranka. Ji žodynuose, žinynuose, dainynuose ieškojo tinkamų pavadinimo variantų. Vardą ansambliui iš D. Kiseliūnaitės pasiūlytų Mažosios Lietuvos vietovardžių, vandenvardžių, dainų eilučių ir kitų šaltinių ansambličiai rinko repeticijos metu fakultetų 302 auditorijoje. Geriausiai tiko Vorusnės, Klaipėdos krašto upės, vardas. Pasak profesorės Audronės, „jis reiškia „senoji (buvusioji) Rusnė. Tai viena iš Nemuno deltos atšakų. Kaip Nemunas dalija Mažąją Lietuvą į dvi istorijos nutolintas dalis, taip mes savo veikla stengiamės jas vėl suartinti“ (Klaipėdos universiteto misija lietuvininkų žemėje. *Tiltai*, 2–3, Klaipėda, 1998, p. 145–151).

Pavadinimas įpareigojo. Būtent Vadovės sumanymas buvo kasmet pavasarį lankyti Vorusnės kaimą. Ir ne šiaip sau lankyti. Ten buvo rengiamos ansambličių diplomantų išleistuvės iš ansamblio. Daugybė apeigų, pradedant išlydimujo vaidmenimis, repertuaru, tarpe ansamblyje, baigiant varžybomis, kas greičiau perplauks Vorusnę, bendravimu su kaimo žmonėmis. Laikui bėgant jie kasmet mūsų laukdavo. Kalbant apie iškylas su „Vorusne“, būtina paminėti vieną iš dviejų žymiausių „Vorusnės“ fotometraštininkų. Tai šviesios atminties literatas ir etnografas doc. Jurgis Mališauskas. Antrasis buvo žurnalistas, fotomenininkas ir etnografas Bernardas Aleknavičius.

Kadaiše viename doc. J. Mališausko knygos pristatyme esu pasakiusi: jeigu Mažoji Lietuva būtų moteris, jai pavydėtų visos Lietuvos moterys, nes ji yra vienintelė, turinti tokį atsidavusį ir pasiaukojantį riterį kaip Jurgis Mališauskas. Bet šiandien noriu save pakoreguoti, antra mylimoji buvo „Vorusnė“. Ir ta meilė

Vorusnės upė

Išleistuvės prie Vorusnės

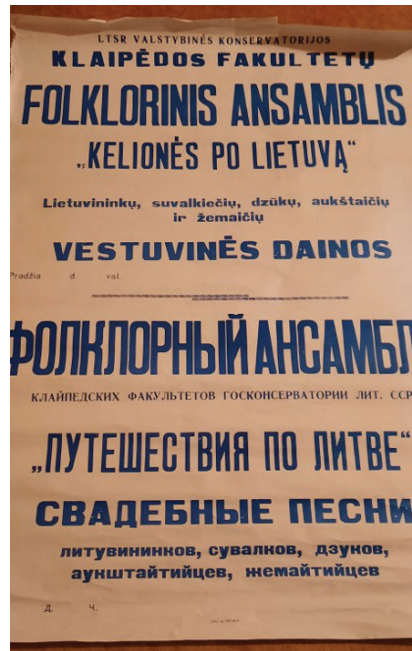
paliudyta jo nuotraukose, skaidrėse bei mūsų nemirštančiuose prisiminimuose.

Pirmoji didžiausia ir ilgiausiai gyvavusi programa buvo „Kelionės po Lietuvą“.

Viskas logiška. Viena vertus, Vadovė rado būdą per programos koncepciją parodyti savo požiūrį į tuometinę visuotinai vyravusią kultūrinę regionų niveliaciją. Kita vertus, tai buvo nuostabus būdas išryškinti visų ansamblių, susibūrusių iš įvairių regionų, individualybes. Per jų tarmę, dainavimo specifiką, ryškiausius charakterio bruožus klostėsi nuostabus programos „Kelionės po Lietuvą“ audinys. Ši programa niekada nenusibosdavo ir nesendavo, nes keisdavosi žmonės, jų atliekamos dainos, pasakos, kol galų gale tapdavo tautosaka pačių ansamblių šeimose. Kaip minėta, labai padėjo vadovės režisūrinė gyslėlė, taip pat ansamblių specialybių ypatybės. Buvome labai artistiški, lengvai improvizavome, nieko nebijojome. Nebuvo jokių folkloro sceninės interpretacijos klišių. Jos vėliau susiformavo Lietuvos folkloro kolektyvuose... Su šia programa apkeiliavome visą Lietuvą ir patyrėme vieną nuostabiausių išgyvenimų ansamblio istorijoje, dviejų savičių kelionę – stovyklą po Aukštaitiją. Ją organizavo tuometis ansamblietis ir iki šiol Klaipėdos dramos teatro aktorius molėtiškis Rimantas Pelakauskas.

Kita ryškiausia „Vorusnės“ programa, nugyvenusi labai įdomų gyvenimą, buvo „Lietuvininkų vestuvės“. Pradžią šiai programai davė prof. Dalios Kiseliūnaitės sumanymas atkurti lietuvininkų vestuves, remiantis K. Donelaičio „Metų“ Rudens gėrybių dalies tekstais ir L. Rėzos dainomis. Jai buvo leista savo diplominį spektaklį statyti su „Vorusnės“ ansambliu. Premjera įvyko fakultetų 302 auditorijoje. O tada ilgus metus trukusį programos gyvenimą plėtojo ir kūrė ansamblio vadovė. Ji ilgai mus mokė teisingai skaityti hegzametą, pildė ir kūrė vestuvių spektaklio dialogus autentiškų K. Kapelerio, Otto Glagau, J. Bretkūno tekstų pagrindu.

Prie šios programos būtina paminėti ir ypatingus ansamblio draugus bei gerbėjus, jau dabar šviesios atminties dailininką Vaclovą Rimkų bei jo žmoną bibliotekininkę Ireną Rimkienę ir ypatingąjį ansamblio metraštininką Bernardą Aleknavičių.

Afiša „Kelionės po Lietuvą“

„Lietuvininkų vestuvės“

„Treji gaideliai giedoja“

Vaclovas Rimkus nuoširdžiai mylėjo „Vorusnę“ ir šiai programai neatlygintiškai pagamino dekoracijas: ant didžiulių drobių nutapė Donelaičio bei Rėzos portretus ir perpiešė ant drobės Lepnerio pateiktą lietuvininkų grupės iliustraciją. Nuotykius su dekoracijų statymu ir gyvenimu scenoje – oficiali istorija tegul nutyli...

Su šia programa galėjome jau pajudėti ir toliau, ne tik Lietuvoje, bet ir už sienos – į Tolminkiemį, į Rygą, į Taliną. Logiškas klausimas būtų, kaip mus ten suprato? Vėl saliamoniškas Vadovės sprendimas: išleisti bukletus su svarbiausių spektaklio mizanscenų nuotraukomis ir rusiškais Josifo Brodskio, didelio lietuvių ir lietuvininkų draugo, Donelaičio tekstų vertimais. L. Rėzos dainas į rusų kalbą išvertė tuometinė fakultetų Lietuvių kalbos ir literatūros katedros dėstytoja Halina Siaurukienė.

Dar ilgai po to stovyklose linksmindavomės dainuodami Rėzą rusiškai, buvo įdomu.

Pvz., ratelio „Atlek varna“ ištrauka: „musė juoda, blusa raina, nesutiko šokti“, rusiškai skambėjo: „muxa čiornaja, bloxa piostraja, tanec neudalsia...“

Daina „Gvoltas, gvoltas, arielkos noriu“ rusiškai skambėjo: „Trevoga, trevoga, vodki chočiu“...

Kad ir kaip būtų, tiek Tolminkiemyje, tiek Rygoje, tiek Taline visi viską suprato, sekė siužetą bukletuose, o programa turėjo didžiulį pasisekimą. Nesgi, pagal to meto galimybes, atrodė labai išmanūs ir inovatyvūs.

Programa „Treji gaideliai giedoja“ minėtina ne tik dėl turinio, bet ir dėl formos ryškumo. Šią programą Vadovė su „Vorusne“ kūrė dvejus metus. Pagrindinis darbas vyko ansamblio vasaros stovyklose. Medžiagą apie gaidį iš šaltinių atskiros grupės rinko Alytuje, o dekoracijas pagal ansamblietės dr. Elenos Matulionienės eskizus siuvome Joniškėlyje.

Po 1990-ųjų vėl naują kvėpavimą įgavo lietuvininkų tema. Ir ne tik dokumentiniuose pasakojimuose, bet ir literatūriniuose, ypač J. Marcinkevičiaus, tekstuose.

Programos „Lietuvininkai“ bei „Lietuvininkump ir žemaičiump“

Kuriant šias programas, ypač pirmąją, daug prisidėjo vorusnietė dr. Aleta Chomičėnienė. Ji ne tik atrinko tekstus iš šaltinių, bet buvo ir programos skaitovė, kartu su tuomečiu scenos kalbos dėstytoju, lituanistu Justinu Šmitu bei prof. Rimantu Balsiu. Šios dvi programos buvo „Vorusnės“ programų idėjinė ašis atgimusiyoje Lietuvoje.

Paminėtos tikrai ne visos programos, tik tos ypatingiausios, ryškiausios klausytojams savo istorijomis.

Buvo ir kitos: „Jūrių marių dainos“, skirta Jūrų muziejaus atidarymui; „Martynas Mažvydas ir lietuvininkų dainos“, „Žodis ir giesmė“ (J. Bretkūno Biblijos tekstai ir Mažvydo giesmės) bei kitos, kamerinės, proginės ir kitokios. Paminėtini nuolatinis kūrybinis bendradarbiavimas su Klaipėdos Ievos Simonaitytės biblioteka ir jos kūrėja bei gerąja dvasia, šviesios atminties vedėja Aniceta Sabaliauskiene, nuolatinis bendravimas su Klaipėdos mokyklų pedagogais lituanistais ir muzikos mokytojais, kurie labai dažnai kviesdavo ansamblio grupes ir pavienius ansamblių iliustruoti tautosaką ir muzikos pamokas. Išskirtinė turiniu ir forma buvo ne sceninė, ne koncertinė, bet vienintelė tokia „Vorusnės“ programa – pabendravimas, skirta Kukuliškių kaimo, šalia Girulių, žvejų šeimos Grėtės Kuodaitės–Bastionienės ir Martyno Bastiono auksinėms vestuvėms. Grėtė Bastionienė visą savo darbingą gyvenimą plaukė į jūrą žvejoti. Iš pradžių su tėvu, vėliau su vyru Martynu. Bastionų sodyba buvo savaiminė etnografija, atviras jūros krantas, žvejybos įrankiai, tinklai. Tobula „natūra“ renginiui. Ypatingi buvo pokalbiai prieš renginį, užrašyta įdomių pasakojimų. Šio renginio iniciatorius buvo jau minėtasis Bernardas Aleknavičius. 2008 m. jis išleido fotoalbumą „Mažosios Lietuvos poringės“. Didelę dalį šio puikaus albumo sudaro „Vorusnės“ nuotraukos iš auksinių vestuvių. Ačiū menininkui už tokį ilgalaikį dokumentą apie „Vorusnės“ gyvavimą.

Ne visada „Vorusnei“ taip sekėsi su dokumentavimu. Tiksliau, visai nesisekė. Visos programos iki 1990-ųjų buvo įrašytos LTSR valstybinėje televizijoje. Tačiau pastaraisiais metais paprašius archyvinių dokumentų apie „Vorusnės“ programas, buvo pranešta, jog tokių neišliko.

Galbūt turėti galvoje sausio 13-osios įvykiai. Niekas nebeatsakys į šį klausimą.

„Lietuvinkai“...

Vorusnė

Žvelgiant iš šių dienų perspektyvos, ypač puikiai tapo matomas prof. Audronės programų novatoriškumas tais laikais. Šalia mylimų Mažosios Lietuvos ir Klaipėdos krašto dainų profesorei ne mažiau buvo svarbūs kalbos dalykai, šio krašto rašytinių šaltinių tekstai, dokumentiniai, istoriniai, etnografiniai ir literatūriniai pavyzdžiai. To ji išmokė mus, ir mes kitaip nebeįsivaizduojame folkloro sceninių interpretacijų. Mūsų jau seniausiai nebetenkina klišė: daina, šokis, instrumentas... Ir vėl iš pradžių. Tas Vadovės sukurtas metodas suleido šaknis, tapo lituanistų etnologų studijų programos etnologijos praktinių įgūdžių formavimo pagrindu. Visos prof. Audronės veiklos turi tęstinumą iki šių dienų. Labai nelengvą ir novatorišką folkloro sceninių interpretacijų vėliavą Klaipėdoje iki šiol garbingai neša Jolita Vozgirdienė ir jos ansamblis „Kuršių ainiai“. Profesorės sukurtą etnologijos mokyklą Klaipėdoje į teorinį lygmenį savo mokslo darbais pakylėjo ir tęsia vorusnietis prof. Rimantas Balsys. Kalbinių tyrinėjimų srityje savo Mokytojos darbus tęsia vorusnietė prof. Dalia Pakalniškienė, vienintelė likusi ištikima prof. Audronės numylėtam veiksmažodžiui. Vorusnietė prof. Dalia Kiseliūnaitė tyrinėja kuršininkų tarmės istoriją. Vorusnietės dr. Dalia Jakulytė ir lekt. Vitalija Kapsevičienė savo profesinį gyvenimą skiria senųjų raštų tyrinėjimui. Visi jie kadaise prof. Audronės sukurtos katedros nariai.

Kas gi mums buvo ta „Vorusnė“ ir jos Vadovė? Šiandien žvelgiant pro metų rūką atgal, ji kartais jau atrodo mums kaip mitinė būtybė. Užaugo kelios kartos, kurios neturi supratimo, kas tai buvo. Jaunesnieji dažnai girdi mūsų emocingus pasakojimus, kurie jau mums patiems baigia pavirsti tautosaka, tiek variantų kiekvienas įvykis šiame kolektyve turi. O mums, kuriems teko laimė susidurti su ta mitine būtybe, ji iš esmės pakeitė gyvenimus, galima sakyti, sukūrė juos. Sakydama „Vorusnė“, vienareikšmiškai turiu galvoje prof. Audronę, sakydama Audronė, akyse matau „Vorusnę“.

Išskirčiau tris dalykus, kuriuos gavome iš prof. Audronės, „Vorusnės“ užburti: Pirmas dalykas. Tais juodais kapinių griovimo ir ardymo metais ji suformavo arba sutvirtino mūsų pasaulėžiūrą. Ansamblio Vadovė darė tai labai drąsiai, labai mumis pasitikėdama, nieko specialiai nedeklaruodama. Ji su savo vyru, tuometiniu katedros vedėju doc. Antanu Jakuliu, tiesiog neleido mums eiti į akcijas versti antkapių būsimame Klaipėdos skulptūrų parke. Lituanistai to nedarys, pasakė jie. Mes ne iš karto supratome, kodėl į visus mūsų kalendorinius renginius ji kviečia partijos komiteto sekretorę. Daugelį metų vasaros pabaigoje Vadovė organizuodavo ansamblio stovyklas skirtinguose Lietuvos regionuose. Tobula edukacija. Tai ne tik malonumas susitikti, koncertuoti, repetuoti, bet ir naujų programų rengimo pareigos. Vadovė nebijojo vienoje iš ansamblio stovyklų Joniškėlyje linksintis su savo studentais, kviesdama juos versti į įvairias tarmes „Tris marksizmo šaltinius“. Pati pirmoji parodė pavyzdį ir rimtu veidu kalbėjo: „Kamūnyzmą šmakla klojdžioja pa Jeuropų. Daba skaitysma Morksa „Kapitolų““. Kantriai vaikščiojo į pasimatymus KGB namelyje S. Nėries gatvėje, kuriame vorusniečių pavardės buvo gerai žinomos ir dažnokai minimos.

Nepriklausomybės atkūrimo išvakarėse profesorė organizavo ansamblio dalyvavimą Baltijos kelyje, kuriame „Vorusnė“ susikibo rankomis su „braliukais“ latviais ir iki tamsos pakaitomis koncertavo ant improvizuotos scenos – sunkvežimio kėbulo. Neramiomis 1991-ųjų sausio 9–13 dienomis kvietė ir kartu dainavo su susijaudinusiems žmonėms Klaipėdos miesto Tarybos salėje. Į Nepriklausomybės atkūrimą profesorė Audronė reagavo žaibiškai ir kartu su scenos kalbos dėstytoju, skaitovu doc. Juozu Kempinu sukūrė tremtinių dainų ir Antano Miškinio poezijos programą. Su ja apie metus labai intensyviai važinėjome po Lietuvą, patyrėme daug katarsio minučių, tokių kaip Laisvės statulos grąžinimas Kaune ir kitų.

Antras dalykas, tai profesorės baltistės, etnologės toliaregiškumas ir įžvalgumas. Ji tikrai buvo pralenkusi laiką ir puikiai matė, ko reikia atkurtai Lietuvai. Remdamasi savo „Vorusnės“ ugdytiniais, ji sukūrė nuostabią studijų programą „Lietuvių filologija ir etnologija“. Struktūra ir turiniu ši programa buvo unikali Lietuvoje, joje daug dėmesio skiriama praktiniams etnologijos aspektams: dainavimui, muzikavimui, tautodailei, tekstų interpretavimui, regionų pažinimui ekskursijose. Studentai kelių dienų ekskursijose aplankydavo visus penkis Lietuvos regionus. Buvo siekiama pateikti studentams viską, ką galima paliesti ir pažinti ne tik iš knygų ar įrašų. Profesorė matė tokių studijų prasmę ir perspektyvą. Kartu profesorė suteikė savo mokiniams mylimo darbo galimybę arba, kitais žodžiais tariant, transformavo „Vorusnę“ naujam gyvenimui kitame lygmenyje. Profesorę Audronę drįstu vadinti etnologijos Klaipėdoje pradininke visomis prasmėmis. Specialybė puikiai veikė 23 metus, kol politiniai biurokra-

tai ir nesibaigiančios buldozerinės švietimo reformos ciniškai jos nesunaikino. Profesorėi tai buvo didžiulis smūgis. Nepaisant to, kaip savotiška satisfakcija tam, kas įvyko, yra faktas, jog didžiulė dalis Vakarų Lietuvos pedagogų ir kultūros darbuotojų yra šios studijų programos absolventai. Su jais bendraujame ir nuolat susitinkame įvairiuose renginiuose ir seminaruose. Didžiąją dalį KU lituanistų sudaro „Vorusnės“ auklėtiniai. Nepaisant to, kokių aukštumų vėliau per gyvenimą jie pasiekė, pradžia buvo „Vorusnėje“. Tai: Dalia Pakalniškienė, Dalia Kiseliūnaitė, Dalia Jakulytė, Rimantas Balsys, Vitalija Kapsevicienė, tautodailininkė Elena Matulionienė, a. a. Aleta Chomičėnienė, a. a. Romualdas Skunčikas, a. a. bibliotekininkė Zita Lapienytė, Klaipėdoje apsisuto ir kuria savo gyvenimą psichologė Rasa Gontytė-Zinkevičienė, finansistė Vitalija Šeškauskaitė, Raimundas ir Gintaras Norkai. Kalbėti apie Lietuvoje pasklidusią ir išdygusią „Vorusnės“ sėklą būtų atskiro pranešimo tema.

Trečias dalykas. Profesorė Audronė buvo puiki pedagogė ir diplomatė. Niekas nebesuskaičiuos, kiek „prisidirbusių“ ansamblių kailių ji išgelbėjo nuo įvairių sankcijų iki pašalinimo iš studijų. Niekas dabar nebesužinos, kokiais žodžiais ir argumentais ji dėl to įkalbinėjo šviesios atminties dekanus V. Zabarauską, F. Sereiką, prorektorius prof. V. Jakelaitį. Šiems tuometiniams Klaipėdos fakultetų vadovams „Vorusnė“ ir vorusniečiai liks amžinai dėkingi, nes jie, nepaisant konjunktūros ir tikrai nepalankaus idėjinio požiūrio į folkloristus, labai mus palaikė. Leido važinėti koncertuoti, niekada negailėjo transporto, padėdavo ir finansiškai, ypač organizuojant 500-ąją Vorusnės koncertą. Tai buvo ypatinga šventė, koncertų salė lūžo nuo sugrįžusių vorusniečių ir svečių, niekam nieko neberekėjo įrodinėti, o taip buvo ne visada... Ne vienerius metus ansamblio Vadovei teko „kovoti“ su režisūros dėstytojais dėl folkloro sceninės raiškos, su dėstytojais muzikantais ir vokalistais dėl dainavimo ir muzikavimo stiliaus. Nelengva tada buvo folklorui...

Ilgametis vadovavimas folkloro ansambliui „Vorusnė“ – itin svarbi profesorės Audronės gyvenimo ir veiklos sritis.

Kalbant apie emocinę aplinką, kurioje ansambliui teko gyvuoti, būtina visada prisiminti metus. Dabar daugelis dalykų net mums patiems, ten buvusiems, atrodo savaime suprantami. Ką kalbėti apie kitus. O tada. „Vorusnės“ aukso amžiaus metai sutapo su juodžiausio sovietmečio metais – aštuntasis, devintasis dešimtmečiai. Ir gyvenimas tikrai buvo kitoks. Bet jaunystė ir užsidedimas mylima veikla griovė kalnus ir vertė žibėti akis. Tais laikais ansamblio nariai jautėsi esą savotiški disidentai. Tai, aišku, maloniai dirgino jaunų žmonių vaizduotę. Jau vien lituanistinių studijų pasirinkimas tais laikais buvo ne itin pagirtinas, o čia dar tokia sankaupa lituanistų vienoj vietoj. Tiesiog sprogstamasis mišinys. Šalia to – paralelinės režisūros studijos. Jos suteikė daug laisvės ir drąsos, sugebėji-

mo raiškiai skaityti tekstus, lengvai improvizuoti, tiesiog nebijoti scenos. Bet svarbiausias čia buvo didžiulis poreikis būti kartu ir dainuoti. Tas nenusakomas bendrumo jausmas, kurį būtent „tokį“ gali sukurti tik daina ir didelis Vadovės asmenybės patrauklumas bei jėga. Studentams tai buvo didžiulė mokykla: praktinė dialektologija, folkloristika, neoficiali istorija, bendravimo menas, vertybės. Ir kas dabar pasakys, kam priklauso toji laki ir pilna pasididžiavimo frazė: „Aš baigiau „Vorusnę“.“? Daugelis vorusniečių iki šiol mano tais laikais baigę papildomą studijų programą „Vorusnėje“. Kai 1996 m. buvo švenčiamas ansamblio 25-metis, paaiškėjo, kad „Vorusnę“ per tą laiką „baigė“ per 150 įvairiausių specialybių žmonių (daugiausia tuometinių studentų). Paskui ansamblis aktyviai veikė dar apie 9 metus. Aritmetika nesudėtinga.

Trumpam grįžkime į 1987–1989-uosius. Profesorei buvo labai svarbi informacinė sklaida apie šį regioną. Tais laikais, kalbant apie Mažąją Lietuvą ir Klai-pėdos kraštą, buvo visokių mitų ir nesusipratimų.

Straipsnyje „Pamario krašto dainų ypatumai“ (*Liaudies kultūros palikimas dabarties kultūroje*. Kaunas, 1989, p. 28–33) profesorė pateikia labai ryškų problemos „matavimą“. Kaip rašo profesorė Lina Petrošienė: „Ji skaitė pranešimus apie lietuvininkų dainas ir jų atlikimo ypatumus. Iliustruoti savo mintims ji kviesdavo ansamblicius, neretai dainuodavo pati“ (L. Petrošienė. Lietuvininkų dainavimo tradicija XX a. antrojoje pusėje – XXI a. pradžioje. *Tautosakos darbai*, 61, p. 109–110).

Niekas tada apie tai nekalbėjo. Tai dabar visiems besidomintiems viskas aišku. O tada? Penktas regionas... Koks dar penktas regionas??? Ir po trisdešimties metų šis nesusipratimas vis dar kartais išlenda masinėse informacijos priemonėse. Mažosios Lietuvos folkloro perkėlimo į sceną problemos – ritmika ir melodika, atlikimo būdas ir interpretacija, kalbos dalykai, tuometis klaipeidiškių tarmės žargonas scenoje, jo populiarumas ir paviršutiniškumas, sceninė dainų raiška ir atlikėjų laikysena – tai temos, apie kurias iki tol niekas nekalbėjo. Šia tema profesorė perskaitė daugybę paskaitų visoje Lietuvoje. Po vienos paskaitos, kurią mes keturios drąsuolės vorusnietės iliustravome Vilniaus menininkų rūmų baltojoje salėje (dabartinė Prezidentūra), Povilas Mataitis pasakė: daug padaryčiau ir atiduočiau, kad turėčiau jus savo teatre. Kvietimai skaityti paskaitas tik dar kartą įrodo tikrai profesionalaus ir nevienpusiško požiūrio į folkloro interpretaciją poreikį ir būtinybę. 1985–1989-ieji. Vėl primenu metus. Tamsa prieš aušrą visada juodžiausia. Tų metų kontekste ansamblio Vadovės visuomeninė laikysena ir ansamblio programos tapo savotišku manifestu. Jose švytėjo gyvi 1971-ųjų idealai, įstabus sugebėjimas mąstyti dešimtmečiais į priekį: ko reikia, ko reikės, kas bus būtina jaunam žmogui. 1985-aisiais jau švito viltis, atvedusi į tą neužmirštamą 1988-ųjų „Gaudeamus“ Vilniuje, kai per tribūnas, beviltiš-

kai gaudomos vargšų milicininkų, skriste skrido trijų nepriklausomų Baltijos šalių vėliavos. Jausmas buvo ypatingas, bet iš esmės nieko naujo mums. Kodėl? Todėl, kad tų metų mitingų ir oficialiosios kalbos vorusniečiams tik varijavo tai, kas ansamblio Vadovės buvo jau kadai išsakyta stovyklose, repeticijose, programose, apdairiai „įdėjus“ kai kurias mintis į L. Rėzos, M. Mažvydo, J. Bretkūno, K. Donelaičio lūpas. Nepamirštama išliko situacija 500-ajame „Vorusnės“ koncerte 1987-aisiais dabartinės Muzikos ir teatro akademijos koncertų salėje. Programos pabaiga, scenoje tamsa, tik viena žvakelė ir prie jos klūpanti mergina Mažosios Lietuvos drabužiais. L. Rėzos „Vyturėli, paukštytėli“, taip tyliai tyliai: „ko nežaidi pievelėj, ko nečiulbauji dirvoj?“ Iš tamsos kylančių žmonių atsakas: „Kaip aš žaisiu pievužėlėj, kaip čiulbausiu dirvužėlėj, visi mane užaina, visi mane pabaido.“ Garsas kyla, prožektoriai švinta, visi pamažu eina į priekį ir garsiai, kaip priesaką, gieda: „Nusilėksiu į girelę, į žalią girią, beržynėlį, tenai aš lizdą krausiu, ten aš linksmi čiulbausiu.“ Šviesa. Salėje visi stovi. Niekam nieko nereikia aiškinti nei komentuoti.

Per repeticijas apie šią mizansceną Profesorė Audronė sakydavo – perpasakosiu pagrindinę mintį: „Dar tebėra tamsu, bet po truputį švinta, turim puoselėti ir saugoti tą vyturėlį, kurio lizdą tiek metų draskė...“

Naujas ir įdomus etapas buvo „Vorusnės“ ir Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ bei Evangeliškosios bažnyčios ryšiai. Profesorė tiesiogiai dalyvavo kuriant Klaipėdos universitete Evangeliškosios teologijos katedrą ir studijų programą, ne vienerius metus buvo bendrijos seimelio pirmininkė, pradėjo organizuoti tradicine tapusią konferenciją Tilžės aktui paminėti. Vėliau šiuos darbus kūrybiškai perėmė ir tęsia jos mokinė prof. Dalia Kiseliūnaitė.

Vorusniečiai su dideliu malonumu mokėsi evangelišκών giesmių. Pradžia buvo kvietimas dalyvauti lietuviško kino filmo „Vilius Karalius“ filmavime. Tada susipažinome su ypatingu „Vorusnės“ draugu kunigu Liudu Fetingiu. Tai jis mus išmokė pirmųjų ir svarbiausių lietuvininkams giesmių. Draugystė tęsėsi, kartu su kunigo bažnytiniu choru giedojome, keliavome Čekijoje, Lenkijoje ir Vokietijoje. O Lietuvoje esame giedoję visose išlikusiose ir atstatytose Klaipėdos krašto bažnyčiose. Dar viena neįkainojama dovana „Vorusnei“.

Jei jau apie dovanas išėjo kalba. Dovanos, tai žmonės, kuriuos Vadovės dėka sutikome ansamblio kelyje: Salys Šemerys, Ieva Simonaitytė – dainavome jų 80-mečiuose, giedojome Šemerio laidotuvėse, Leonija Šemerienė, Martynas ir Grėtė Bastionai, dailininkė Ieva Labutytė, žurnalistai fotomenininkai Albinas Stubra, Vytautas Kaltenis, Bernardas Aleknavičius; Jurgis Mališauskas, Vaclovas Rimkus, Irena Rimkienė, Domas Kaunas, Vytautas Gocentas, V. Matulevičius. Sunku visus suminėti...

Bėgo gyvenimas. Daug kas keitėsi. Ne visada, kaip tikėtasi. Ansamblio veikloje po 1990-ųjų buvo labai daug viltingo pakilumo. Metams bėgant, profesorės gyvenime jis virto ne nusivylimu, gal kartais liūdesiu, bet visada noru suprasti ir kartais skausmingu ieškojimu atsakymų kalboje, istorijoje, papročiuose. Tas taip ir liko viltimi iki pabaigos.

Po 35 metų kolektyvas baigė savo tradicinę veiklą. „Vorusnė“, kaip tradicinis ansamblis, kur repeticijos ir koncertai yra laisvalaikio veikla, seniai išaugo tą formatą. Branduolį sudarę ansamblečiai perėjo į kitas mokslinės veiklos ir visuomenės švietimo formas. Mąstantys žino, iš kur išniro, kuo ir kieno dėka tapo. Niekas nemirė ir neišnyko. Tiesiog pasikeitė.

Tai natūralus dalykas.

Upė ir gyvenimas nepaliauja tekėti.

O mes savo Mokytoją ir Vadovę dažnai prisiminsime tokią:

Audronė dainuoja su Dalia ir Rūta